

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Belçika Ceza İnfaz Kurumları
İle Hollanda Ceza İnfaz
Kurumu ve Kolluk
Uygulamaları
İnceleme Raporu

24. Dönem 4. Yasama Yılı
2013

Rapor, Komisyonun
24.10.2013 tarihli
toplantısında kabul
edilmiştir.

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

BELÇİKA CEZA İNFAZ KURUMLARI İLE HOLLANDA CEZA İNFAZ KURUMU VE KOLLUK UYGULAMASI İNCELEME RAPORU

I. BAŞLANGIC

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, geçmiş yasama dönemlerinde olduğu gibi 24'üncü Yasama Dönemi'nde de Türkiye toplumunun Avrupa'daki durumunu insan hakları perspektifiyle yakından takip etmektedir.

Bu kapsamda başka resmi temasların yanı sıra, ceza infaz kurumları ve kolluk kuvvetlerinin uygulamaları hakkında incelemelerde bulunmak üzere, Komisyonumuzdan bir heyet 17-21 Haziran 2013 tarihleri arasında Belçika ve Hollanda'da bulunmuştur. Heyette İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı ve Sakarya Milletvekili Ayhan Sefer ÜSTÜN, İzmir Milletvekili Hamza DAĞ, Ankara Milletvekili Mustafa ERDEM ve Yasama Uzmanı Abdussamed SİĞİRTMAÇ yer almıştır. Heyete ayrıca Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nda görevli Psikolog Bilge BOL ve Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı uzmanları eşlik etmişlerdir.

II. İNCELEMENİN KONUSU VE AMACI

24'üncü Yasama Dönemi'nde Belçika ve Hollanda'da ceza infaz kurumları ve kolluk kuvvetlerinin uygulamalarından kaynaklı sorunlar hakkında Komisyonumuzca çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. Bu çerçevede Belçika'da Mikail TEKİN ve Aziz KARAŞAM; Hollanda'da ise İhsan GÜRZ hakkında Avrupa'dan ziyarete gelen Komisyonumuz muadili heyetler veya ilgili ülkelerdeki muadil Komisyonlar nezdinde girişimlerde bulunulmuştur.

Komisyonumuz Belçika ve Hollanda'da gerçekleştirdiği incelemeler vesilesiyle zikredilen konuların takipçisi olduğunu bir kez daha teyit etmiştir. Bu incelemeler aynı zamanda önceki yasama dönemlerindeki çalışmaların devamı niteliğindedir. Böylece Türkiye toplumunu etkileyen değişiklik ve gelişmelerin süreklilik içerisinde takip edilmesi hedeflenmektedir. İncelemenin amaçlarından bir diğeri de insan haklarının evrensel olduğundan hareketle, başka ülke uygulamaları hakkında bilgi edinmektir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

III. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Heyet, 17.06.2013 tarihinde Belçika'da Leuven Hulp Ceza İnfaz Kurumu'nda ve 18.06.2013 tarihinde Anvers Ceza İnfaz Kurumu'nda incelemelerde bulunmuştur.

Belçika'daki incelemeler kapsamında ceza infaz kurumu yöneticileri ve Adalet Bakanlığı temsilcisinden bilgi alınmıştır. Ardından heyete ceza infaz kurumu gezdirilmiştir. Son olarak Kurumdaki Türkiye kökenli mahkûmlarla görüşülmüştür.

Heyet 20.06.2013 tarihinde Hollanda'da De Schie Ceza İnfaz Kurumu ve IJmuiden Polis Merkezi'nde incelemelerde bulunmuştur. Bu çerçevede kurumlarda gözlemlerde bulunulmuş ve yetkililerden bilgi alınmıştır.

IV BELÇİKA CEZA İNFAZ KURUMU İNCELEMELERİ

1 Leuven Hulp Ceza İnfaz Kurumu

1.1 Kurum Yetkililerinin Sunduğu Bilgiler¹

- Leuven Hulp Ceza İnfaz Kurumu'nun hizmet verdiği bina 1860 yılında yapılmıştır.
- Kurum kapasitesi 140 kişiyken, ziyaret günü itibariyle 215 mahpus barındırılmaktadır. Kapasite yetersizliği nedeniyle 8 metrekarelik tek kişilik odalarda 2 veya daha fazla mahpus kalabilmektedir.
- Belçika'daki ceza infaz kurumlarında %45 oranında yabancı uyruklu mahkûm bulunmaktadır. Belçika'da ikamet sahibi olanlar Belçika vatandaşı gibi muamele görmektedir.
- Kurumdaki toplam personel sayısı 135'tir. Kurumda 3 vardiya halinde görev yapan infaz koruma memuru sayısı 77 ila 80 arasındadır.
- Müslüman mahkûmlar için din görevlisi haftada iki gün gelmektedir. Tüm din mensuplarınca ortak olarak kullanılan ibadethane bulunmaktadır.

¹ Sunumu ceza infaz kurumu müdürü Paul DAUWA yapmıştır. Adalet Bakanlığı'ndan bir görevli de sunuma ve incelemeye eşlik etmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- Mahkûmlardan 3 seneye kadar ceza alanlar hakkında, cezalarının 1/3'ünü geçirdikten sonra ceza infaz kurumu idaresi tarafından şartlı salıvermeye karar verilebilmektedir. Bu kararı Adalet Bakanlığı adına ceza infaz kurumu müdürü vermektedir. Ceza infaz kurumu müdürü bir kişinin şartlı salıverilmemesine de karar verebilir. Böyle bir durumda kurum müdürü Adalet Bakanlığı'na gerekçeli bir açıklamada bulunmalıdır. Ayrıca mahkûmların karara itirazı mümkündür. Ancak cezalarının 1/3'ünü infaz eden mahkûmların salıverilmediğine uygulamada pek rastlanmamaktadır.
- 3 yıldan fazla ceza alanların salıverilmesine infaz hâkimliği detaylı bir inceleme sonrası karar vermektedir. 3 yıldan fazla ceza alanların koşullu salıverilmeden faydalanması diğer mahkûmlara kıyasla daha zordur. Bu süreçte ceza infaz kurumu müdürü karar mercii olmayıp sadece dosyayı takip etmektedir.
- Psikiyatrik rahatsızlığı olan mahkûmlara; 3 hemşire, 1 eğitimci, 2 sosyal destek asistanı ve yarı zamanlı çalışan 1 psikiyatrist olmak üzere 7 kişilik sağlık birimi hizmet vermektedir. Bu sağlık birimi Avrupa Birliği'nin istekleri doğrultusunda oluşturulmuştur.
- Psikolojik sorunları olanlar dışında agresif hareket sergileyen mahkûmlara da psikiyatr kararıyla sakinleştirici verilebilmektedir.
- Ceza infaz kurumlarındaki intihar sayıları Flaman bölgesinde yıllık 12-13 kişi civarındayken, Valon bölgesinde 2-3 kişi olarak gerçekleşmektedir.
- Yemek ceza infaz kurumu aşçıları tarafından yapılmaktadır. Menüde domuz eti bulunması durumunda, alternatif menü mutlaka sunulmaktadır.
- Tutukluların 2'nci dereceye kadar akrabaları tarafından günde 1 saat ziyareti mümkündür. Mahkûmların %40'ının hiç ziyaretçisi bulunmamaktadır. Aile görüşme odasında mahkûmlara ayda iki saat görüşme izni verilebilmektedir.
- Günde 3 kez havalandırma ve aktivite alanlarına çıkmak mümkündür.
- Çıplak arama ceza infaz kurumuna ilk girişte herkese uygulanmaktadır. Vücut boşluğu (anüs) araması, ceza infaz kurumu müdürünün izniyle yapılabilmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- Günde 7 kez sayım yapılmaktadır.
- Ceza infaz kurumunun sunduğu cihazlar dışındaki elektrik kullanımından ücret alınmaktadır.
- İnternette uzaktan eğitim imkânı henüz bulunmamaktadır. Bu konuda çalışmalar sürmektedir.

1.2 Kuruma İlişkin Gözlemler ve Türkiye Kökenli Mahpusla Gerçekleştirilen Görüşme

Tarihi bir yapı niteliğindeki 4 katlı kurum binasının günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek yenilikleri barındırmadığı görülmüştür. Odalarda yatak yetersizliğinden ötürü yer yatağına başvurulduğu gözlenmiştir. Bir mahpusun elindeki yastıkla avluda dolaşıp kendine yatacak yer aradığına şahit olunmuştur.

Kurumdaki spor salonunda 4-5 farklı aktivitenin yapılmasına uygun spor teçhizatlarının bulunduğu gözlenmiştir. Burada spor yapmakta olan 4 mahpustan 3'üyle konuşulmuştur. Türkçe konuşmayı bilmeyen mahpuslardan biri babasının 1955 yılında Trabzon'dan geldiğini söylemiştir. Görüşülen mahpuslardan hiçbiri Kuruma ilişkin herhangi bir şikâyeti dile getirmemiştir.

Kurumda farklı din mensuplarının ibadetlerini yapabileceği mekân görülmüştür. Burada çeşitli dinlere ait semboller gözlenmiştir. İbadet yerlerinde seccade de bulunmaktadır.

Mahpusların bulunduğu odada banyo imkânı bulunmamaktadır. Tuvalet ihtiyacı için ise bir klozet mevcuttur.

Kurum kütüphanesinin mahpuslara sunduğu imkânlar² beğeniyle karşılanmıştır. Kütüphanede gazete ve kitapların yanı sıra film ve belgesel DVD'leri de bulunmaktadır. Kütüphanedeki televizyon ve internet erişimi olmayan bilgisayar aracılığıyla ses ve görüntülü eserlerden faydalanmak mümkündür. Mahpuslar bilgisayardan ulaştıkları ortak veri tabanından şehrin büyük kütüphanelerinden kitap siparişi yapabilmektedir. Kütüphanenin girişindeki ortak aktivite alanında çay ve kahve hazırlanan mutfak, akvaryum ve saksı

² Bu imkânlardan suç türüne bakılmaksızın tüm mahkûmlar istisnasız olarak yararlanmamaktadır. Kurumdaki mahkûmlardan yaklaşık %80'inin bu imkânlardan yararlandığı bilgisi edinilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

çiçekleri yer almaktadır. Diğer taraftan tüm bu olanakların oldukça dar bir alanda sunulduğunu söylemek gerekir.

Kamera gözlem odasında ceza infaz kurumu koridorlarının ve dış çevresinin kayıtları tutulmaktadır. Mahkûmlar sadece bir odada tüm yaşamlarını sürdürmektedir. Diğer bir deyişle Türkiye'deki ceza infaz kurumlarında bulunan ortak yaşam alanı ve gündüz vakitleri açık tutulan havalandırma bölümü Belçika'daki ceza infaz kurumlarında bulunmamaktadır. Odaların bu özellikleri nedeniyle odalara kamera konulmamıştır.

Kurumdaki tek Türkiye kökenli mahpusla görüşmede bulunulmuştur. Görüşmeye Kurum müdürü de katılmıştır. Ebeveynlerinin Mardin Midyatlı olduğu öğrenilen anılan mahpus, 9 aydır tutuklu olduğunu ve bu süre zarfında 4 kez mahkemeye çıkarıldığını anlatmıştır. Yargılamanın uzunluğundan şikâyet eden zikredilen şahıs, Kuruma ilişkin herhangi bir şikâyette bulunmamıştır.

19.09.2012 tarihinde Leuven Hulp Ceza İnfaz Kurumu'nda yaşamını yitiren Aziz KARAŞAM adlı vatandaşımızın kaldığı belirtilen odada incelemelerde bulunulmuştur. Odanın dışarıya bakan penceresindeki demir parmaklığa ulaşımın engellenmesi için hiçbir tedbir alınmaması dikkat çekici bulunmuştur.

2 Anvers Ceza İnfaz Kurumu

2.1 Kurum Yetkililerinin Sunduğu Bilgiler³

- Anvers Ceza İnfaz Kurumu'nun hizmet verdiği bina 1855 yılında yapılmıştır.
- Kurum kapasitesi 439 kişiyken, ziyaret günü itibariyle Kurumda 748 mahpus⁴ barındırılmaktadır. Genelde kısa dönem cezası kalan ve tutuklu mahpuslar bulunmaktadır.
- Kurumda 55 farklı milletten mahpus bulunmaktadır.
- Türkçe yayın yapan televizyon kanalı, mahpuslara ücretsiz sunulan standart pakette bulunmamakla birlikte, haftalık 4 Euro karşılığında kablolu kanallardan izlenebilmektedir.

³ Sunumu ceza infaz kurumu müdürü Jo DEMUYNCK yapmıştır. Adalet Bakanlığı'ndan bir görevli de sunuma ve incelemeye eşlik etmiştir.

⁴ 748 mahpustan 58'i kadındır. Kadınlar için Kurum kapasitesi 48 kişidir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- Kurumdaki kalabalıklaşma sorununu çözmek amacıyla yeni ceza infaz kurumu inşaatı çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca Hollanda'daki bir ceza infaz kurumuyla gerçekleştirilen işbirliği çerçevesinde 50 mahpus Hollanda'ya gönderilmiştir.
- Mahpusların dış dünya ile temaslarını sürdürmelerine çok önem verilmektedir. Disiplin cezası alanların da cam arkasında görüşmesi mümkündür.
- Flaman hükümetine bağlı iş kurumunun şubesi bulunmaktadır.
- Mahpusların mektupları okunmamaktadır. Bununla birlikte resmi kurumlardan gelmeyen mektuplar içerisinde ne olduğundan emin olmak için açılmaktadır.
- Mahpusların günde 10 dakika ücretsiz olarak telefon görüşmesi hakkı bulunmaktadır.
- 20-25 kişilik küçük gruplar halinde mahpusların Kurum kütüphanesinden faydalanması mümkündür.
- Günde 1,5 saat mahpuslara gezebilmeleri ve spor yapabilmeleri için süre tanınmaktadır.
- Kurum personeline mahkûmlara nasıl muamele edileceği ve zor kullanımının ne şekilde olacağı hakkında eğitimler verilmektedir.
- Bütün dinler için din görevlileri haftada 1 gün hizmet vermektedir. Talep halinde bu sürenin artırılması mümkündür.
- Kurumdaki 160 mahpusa iş olanağı sağlanmaktadır.

2.2 Kuruma İlişkin Gözlemler ve Türkiyeli Mahpuslarla Gerçekleştirilen Görüşme

Tarihi bir yapı niteliğindeki kurum binasının günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek yenilikleri barındırmadığı kanaati edinilmiştir.

Mahpusların bulunduğu odada banyo imkânı bulunmamaktadır. Tuvalet ihtiyacı için bir klozet mevcuttur.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Odalarının dışına çıkan tüm mahpusların tek tip kıyafet giyme zorunluluğu bulunduğu görülmüştür. Söz konusu kıyafet beyaz bir önlük şeklindedir.

Kurumda Türkiyeli 3 mahpusla görüşülmüştür. Görüşmelerde Kurum müdürü ve Adalet Bakanlığı temsilcisi de yer almışlardır. Söz konusu mahpuslardan yargılama sürecine ilişkin şikâyet iletenler olmuştur. Diğer taraftan özgürlüklerinden alıkonulmuş olmanın getirdiği manevi yük dışında, uygulamalara dair herhangi bir sorunları bulunmadığını belirtmişlerdir.

V HOLLANDA CEZA İNFAZ KURUMU VE POLİS MERKEZİ İNCELEMELERİ

1 De Schie Ceza İnfaz Kurumu

1.1 Kurum Yetkililerinin Sunduğu Bilgiler

- 280 kişi kapasitesi bulunan kurumda, ziyaret günü itibariyle, 260 mahpus bulunmaktadır. Hollanda genelindeki ceza infaz kurumlarının barındırma kapasitesinin fazlalığından ötürü bazı ceza infaz kurumları kapatılmaktadır.⁵
- Kurumda 35 Türkiyeli mahpus bulunmaktadır. Başlıca bulunma nedenleri uyuşturucu, ailevi sorunlar ve adi suçlardır. Kurumdaki Müslüman mahkûm sayısı 83'tür. Hollanda genelinde ceza infaz kurumlarındaki mahkûmların %25'i Müslümanlardan oluşmaktadır.
- Müslüman mahkûmlar için din görevlisi haftada iki gün gelmektedir. Tüm dinler tarafından ortak kullanılan ibadethane bulunmaktadır.
- Ceza infaz kurumundaki mahkûmların topluma yeniden kazandırılması amacıyla, her mahkûm özelinde bireysel programlar geliştirilmektedir. Bu çalışma kapsamında belediye, polis ve kliniklerle işbirliği yapılmaktadır. 2020 yılına kadar suç işleme yüzdesinin %2,5 oranında aşağı çekilmesi hedeflenmektedir.

⁵ Hollanda Hükümeti tarafından geçen aylarda 19 ceza infaz kurumunun kapatılacağı bilgisi verilmiştir. Kapatma sebepleri olarak suç oranlarındaki azalma ve bütçe kesintisi gösterilmektedir. Bu çerçevede elektronik kelepçe uygulamasına ağırlık verileceği beklenmektedir. Konuyla ilgili ayrıntılı bir haber için bakınız: <http://now.msn.com/netherlands-closing-prisons-due-to-lack-of-prisoners#scpshtu>.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- Geçerli bir mazereti veya engeli bulunmayan tüm mahkûmlar çalışmak zorundadır. İş reddetme disiplin cezasını gerektirmektedir.
- Disiplin cezaları hâkim, savcı ve gönüllülerden oluşan komisyonca denetlenmektedir.
- Günlük program sabah 07.00'da mahkûmların uyandırılmasıyla başlamaktadır. İnfaz koruma memuru sabah 07.30'da odaya girmekte ve mahkûmların yaşadığını kontrol etmek amacıyla “merhaba” demektedir. Mesai sabah saat 08.00'da başlayıp 16.30'da son bulmaktadır. Haftada 20 saat ücret karşılığı çalışılmaktadır.
- Kurumda dişçi, doktor, psikolog ve psikiyatr bulunmaktadır.
- Farklı dinlere mensup mahkûmların istedikleri din görevlisi ile görüşmesi toplu ve bireysel olarak sağlanmaktadır. Cuma namazı iki grup halinde (toplamda 55 kişi) kılınmaktadır. Grup halinde dini sohbetler yapılmasına izin verilmektedir.
- Suç ayırımı gözetilmeksizin tüm mahkûmlar istisnasız bir şekilde çıplak olarak aranmaktadır. Vücut boşluğu aramalarını doktor gerçekleştirmektedir.
- Tehlikeli mahkûmlar her şeyin plastik olduğu özel odalarda kalmaktadır. Bu mahkûmların diğer mahkûmlarla iletişimine izin verilmemektedir. Bu mahkûmların günde bir saat yalnız olarak havalandırmaya çıkmasına izin verilmektedir. Dışarı çıkmadan önce kapıdaki boşluktan elleri kelepçelenmektedir. Dışarda mahkûma beş infaz koruma memuru eşlik etmektedir.
- İntihar eğilimi olan mahpuslar gözlem odasına alınmaktadır. Bu odalarda kamera bulunmaktadır.
- Çok agresif tavırlar sergileyen mahkûmların etkisiz hale getirilmesi için cezaevi özel timi görevlidir. Çok eğitilmiş olan özel timin kalkanı ve şok cihazı bulunmaktadır. Mahpusların çok güç kullanılmadan kontrol altına alınmaları sağlanmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

1.2 Kuruma İlişkin Gözlemler ve Türkiyeli Mahpuslarla Gerçekleştirilen Görüşme

1989 yılında faaliyete geçen Kurumun, genel görünümü itibariyle, ihtiyaca cevap veren modern bir mimariye sahip olduğu gözlenmiştir.

Kurumun ilk girişinde yer alan koridordaki (vitrin benzeri) camlı bölmede mahpuslardan yakalanan bazı eşyaların sergilendiği görülmüştür. Kuruma gizlice sokulmuş bu eşyalar içinde çok sayıda irili ufaklı kesici ve delici aletler, dövme yapımında kullanılan elektrikli metal iğneli düzenek, anahtar vesaire yer almaktadır.

Mahpus odalarının herhangi bir havalandırmaya açılmadığı gözlenmiştir. Özel hayata saygının bir gereği olarak, mahpus odalarında istisnalar haricinde kamera bulunmadığı görülmüştür.

Psikolojik sorunlu mahkûmların belirli saatlerde bölümlerindeki koridorlarda serbestçe dolaştığı bilgisi edinilmiştir. Bu bölümdeki koridorda su sesi vermesi için şelale benzeri bir yapı, saksılar içinde bitkiler ve büyük kafesler içinde kuşlar bulunduğu gözlenmiştir. Tüm bu sunulanlarla amaçlananın güven telkin eden huzurlu bir atmosferin teşekkül ettirilmesi olduğu öğrenilmiştir.

2 İjmuiden Polis Merkezi

2.1 Güvenlik Tedbirleri ve Kolluk Uygulamalarına İlişkin Bilgiler⁶

- Suç işlediğinden şüphelenilen kişiler polis tarafından gözaltına alınarak sorgulanabilir. Hakkında herhangi bir suçlama olmaksızın şüpheli şahsın yürütülmekte olan bir soruşturma kapsamında 6 saate kadar sorgulanması mümkündür. Bu süre zarfında 1,5 saate kadar avukatla görüşmeye izin verilmektedir.⁷ (Küçüklerin sorgulanmasında avukat veya danışman bulunur.)

⁶ Kolluk uygulamalarına ilişkin bilgiler üst düzey bir emniyet görevlisi olan Kamu Savcısı Yardımcısı Michiel MARCHAND tarafından sunulmuştur.

⁷ 6 sene ve üzeri ceza gerektiren bir suçtan dolayı sorgulanan kişinin polis sorgusu esnasında hukuki yardım alması mümkündür. Polis soruşturmanın selameti açısından kişiye bu hakkı tanımayabilir. Bu durumda sorgulamanın sesli ve görüntülü kaydının alınması şarttır. Hollanda Hükümeti resmi internet sitesi, <http://www.government.nl/issues/jurisprudence-and-legal-system-in-the-netherlands/documents-and-publication/s/press-releases/2011/04/18/right-to-legal-assistance-during-police-interrogation.html>, [Erişim Tarihi: 04.09.2013].

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Eğer 6 saatlik süre sorgulama için yeterli olmazsa kamu savcı yardımcısının⁸ kararıyla azami 3 güne kadar şahsın tutulması mümkündür. Bu sürenin 3 gün daha uzatılabilmesi için şahsın kamu savcısına çıkarılması gerekmektedir. Gözaltı süresi sonrası kamu savcısı tahkikat hâkimine müracaat ederek şüphelinin 14 gün daha tutulmasını isteyebilir. Bu süre sonunda kamu savcısı 90 günü aşmayacak tutuklama emrini bölge mahkemesinden isteyebilir. Yargılama öncesi toplam tutulma süresi 110 günü aşamaz.⁹

- Gözaltına alınan her bireyin doktor kontrolünden geçirilmesi söz konusu değildir. Sağlık konusunda tereddüde düşüldüğünde veya şahıs kronik bir rahatsızlığı olduğunu beyan ederse bu kontrol gerçekleşir.
- Gözaltına alınanların polise yönelik asılsız iddiaları veya isnatları çok azdır. Şahsın tutulduğu hücreye mutlaka en az iki görevli girmektedir.
- Gözaltı hücrelerinde standart olarak kamera düzeneği bulunmamaktadır. Yetkili makamdan izin alınmadıkça şahıs kameralı odaya konulamamaktadır. Bu özel hayata saygının gereğidir.

2.2 Kuruma İlişkin Gözlemler

Polis merkezinin fiziki yapısı itibariyle ihtiyaca cevap veren modern bir mimariye sahip olduğu gözlenmiştir. Kurum koridorlarında kamera ve yangın söndürme tertibatı bulunduğu görülmüştür. Kameraların bulunduğu, koridorlardaki yazılarla belirtilmektedir. Nezarethanelerin içinde kamera olmadığı ve hücreyi andırdığı gözlenmiştir.

VI. BELÇİKA VE HOLLANDA CEZA İNFAZ KURUMLARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

1. Kurum Binalarının Fiziki Yapısı:

Belçika'daki her iki ceza infaz kurumu binası da 19. yüzyıla ait (1860-1855) tarihi yapı niteliğindedir. Bu durum mahkûmların içinde yaşadığı mekânda güvenlik ve konfor açısından ciddi bir yenilenme ihtiyacını doğurmaktadır.

⁸ Kamu savcı yardımcısı üst düzey bir emniyet görevlisidir. Bir yargı organı mensubu değildir.

⁹ Hollanda Hükümeti resmi internet sitesi, <http://www.government.nl/issues/jurisprudence-and-legal-system-in-the-netherlands/the-dutch-court-system>, [Erişim Tarihi: 04.09.2013].

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Yapıların çok katlı olması dış mekânlarda gerçekleştirilecek sosyal faaliyetlere erişimde engel oluşturmaktadır.

Hollanda'daki ceza infaz kurumu binası yeni olup, binanın fiziki şartları olumludur. Diğer taraftan çok katlı yapının beraberinde getirdiği sorunlar burası için de geçerlidir.

2. Ceza İnfaz Kurumu Mevcudu:

Belçika'da aşırı kalabalıklaşma çok ciddi bir sorundur. **Leuven Hulp Ceza İnfaz Kurumu'nun kapasitesinin 140 kişi olmasına mukabil, Kurumda 215 mahpus barındırılmaktadır. 439 kişi kapasiteli Anvers Ceza İnfaz Kurumu'nda ise, 748 mahpus vardır.** Mevcut aşırı kalabalıklaşma, odalardaki yaşam koşullarını zorlaştırmanın yanı sıra; mahpusların havalandırmaya çıkarılmasının, sosyal aktivitelere katılımının, kütüphaneden faydalanmalarının ve dış dünya ile temas kurmalarının mecburen kısıtlanmasını gerektirmektedir. Böylece kurumlardaki aşırı kalabalıklaşma zincirleme bir şekilde, pek çok insan hakkı ihlalini netice vermektedir.

Hollanda'da aşırı kalabalıklaşma sorunu bulunmamakta olup, ceza infaz kurumu mevcudu kurum kapasitesinin altındadır.

3. Mahpusların Yaşam Alanları:

Belçika'daki Leuven Hulp Ceza İnfaz Kurumu'nda 8 metrekarelik bir alanda 3 mahpusun barındırıldığına şahit olunmuştur. *Belçika*'daki Anvers Ceza İnfaz Kurumu'ndaki şartlar ise bundan daha iyi değildir. Kurumlarda yeterli yatak olmadığından yer yatağına müracaat edildiği gözlenmiştir. Mahpusların odasında banyo yapma imkânı bulunmamaktadır. Temizlik ihtiyacı dışardaki ortak banyolardan giderilmektedir. Odalardaki tuvalet ihtiyacı için kullanılan klozet ise, duvarla ayrılmış ayrı bir bölmede değil; odanın içerisinde. Bu durum kişilerin mahremiyetinin çok açık bir ihlalini oluşturmaktadır.

Belçika ve *Hollanda*'da incelemede bulunan kurumların tamamında mahpusların odalarının açıldığı havalandırma bölümünün bulunmadığı gözlenmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Belirtilen hususlarda Türkiye ile bir karşılaştırma yapıldığında, Türkiye’de sunulan imkânların kayda değer ölçüde ileri olduğu görülecektir. Bilindiği üzere, Türkiye’deki F Tipi ceza infaz kurumlarında suç tipine bağlı olarak odalarda tek veya üç mahpus barındırılmaktadır. Tek kişilik odaların büyüklüğü 11 m² iken, 3 kişilik odalar 25 m²’dir. Ayrıca odalarda banyo ve tuvalet bulunmaktadır. Buna ek olarak, gündüz saatlerinde her mahpusun odasının açıldığı havalandırmadan sürekli olarak faydalanması mümkündür.

4. Mahpusların Gündelik ve Sosyal Yaşamları:

Belçika’daki Anvers Ceza İnfaz Kurumu’nda tüm mahpusların tek tip kıyafet giymesi zorunludur. *Belçika*’da odalarda fazla sayıda mahpus kalıyor olsa da mahpusların oda dışındaki faaliyetleri sınırlıdır. Zira yetersiz sayıdaki personel ve dar alan sosyal faaliyet imkânlarının artırılması için elverişsizdir.

5. Psikiyatrist Eksikliği:

Belçika’daki Leuven Hulp Ceza İnfaz Kurumu’nda psikiyatrik tedaviye muhtaç pek çok mahpus olmasına mukabil, tam zamanlı psikiyatrin istihdam edilmemiş olması bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Bu durum agresif tavırlar sergileyen mahpuslara verilebilen sakinleştiricinin doktor kararı aranmadan kullanılabilmesi endişesini de uyandırmaktadır.

6. İnsan Onuru - Ceza İnfaz Kurumu Güvenliği Dengesi:

Türkiye’de mahkûmların çıplak aranması “*makul ve ciddi emare*”, “*kurum en üst amirinin gerekli görmesi*” gibi sıkı şartlara bağlıyken, *Hollanda* ve *Belçika*’da şarta bağlı olmaksızın her mahpus kuruma ilk girişte çıplak aranmaktadır. Bu uygulama insan onurunun aşırı güvenlikçi anlayışa feda edilmesi olarak değerlendirilmektedir.

7. Ceza İnfaz Kurumlarındaki Müslüman ve Yabancı Uyruklu Nüfus:

Belçika’daki ceza infaz kurumlarında bulunanların %45’i yabancı uyrukludur. *Hollanda*’da ise, her 4 mahpustan birisi (%25) Müslümandır. Bu durum eğitim, toplumla bütünleşme ve ekonomik açıdan *Belçika* ve *Hollanda*’da

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

sunulan imkân ve fırsatların eşitliği hakkında soru işaretlerini beraberinde getirmektedir.

8. Aziz KARAŞAM'ın Ölüm Olayı Hakkında Tespit Edilen Sorunlar:

Aziz KARAŞAM adlı vatandaşımız 19.09.2012 tarihinde *Belçika*'daki Leuven Hulp Ceza İnfaz Kurumu'nda yaşamını yitirmiştir. *Belçikalı* yetkililer olayın ası suretiyle intihar olduğunu öne sürerken, ailenin itirazları devam etmektedir.

Zikredilen ölüm olayının intihar olmasının kabulünde dahi *Belçikalı* yetkililerin ihmallerinin bulunduğu söylenebilir. Bunlardan ilki psikolojik destek alması gereken KARAŞAM'a yeni nakledildiği ve vefatının gerçekleştiği Kurumda desteği sağlayacak yeterli personelin olmamasıdır. İkinci olarak ise, asının gerçekleştiği ileri sürülen penceredeki parmaklıklarla ilgilidir. Söz konusu parmaklıkların (erişimi ve yerden yüksekliği açısından) intihar için oldukça elverişli olduğu gözlenmiştir. Bu parmaklıkların daha modern hale getirilmesi veya parmaklıklara erişime engel olunması gerekirken, bu önlemlerin alınmamış olduğu yerinde gözlenmiştir. *Belçikalı* yetkililer de sorunun farkında olduklarını ve ceza infaz kurumlarında gerçekleştirilecek genel bir revizyonla bunun giderileceğini belirtmişlerdir.

9. Mahkûm Haklarına İlişkin Diğer Bazı Kısıtlamalar:

Hollanda'daki De Schie Ceza İnfaz Kurumu'nda özel tekli bölmelerde tutulan ve tehlikeli kategorisindeki mahkûmların diğer mahkûmlarla iletişim kurmasına izin verilmemektedir. Bu mahkûmların havalandırması da etrafi çevrili özel bir bölmede sağlanmakta olup, bahçede havalandırma imkânı tanınmamaktadır. Türkiye'de bu şekilde hakkı kısıtlanan bir mahkûm kategorisi bulunmamaktadır.

Yine *Hollanda*'daki De Schie Ceza İnfaz Kurumu'nda her şeyin bir programa bağlanmış olarak mekanik bir şekilde yürüdüğü görülmektedir. Bu işletme tarzıyla uyumlu bir şekilde, *Hollanda*'da hükümlü ve hükmen tutukluların çalışması zorunludur. Zorunlu çalışma eğitim ve ıslahın bir parçası olarak değerlendirildiğinden, mahpusların çalışmaması disiplin cezasını

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

gerektirmektedir. Çalışma zorunluluğunun hükmen tutukluları¹⁰ da kapsamının ve bu konuda mahpuslara seçme imkânı tanınmamasının bir eksiklik olduğu değerlendirilmektedir.

10. Belçika ve Hollanda'daki Ceza İnfaz Kurumlarından Örnek Alınabilecek Uygulamalar

A. Dini İhtiyaçların Karşılanması:

Gerek **Belçika**'da gerekse **Hollanda**'da incelemede bulunan kurumlarda mahkûmların dini ihtiyaçlarına duyarsız kalınmadığı görülmüştür. Kurumlardaki farklı din mensuplarına domuz eti dışında alternatif menü sunulurken, onların ibadet ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla özel alanların ayrıldığı görülmüştür.

İncelemede bulunan kurumlarda tam zamanlı çalışan din görevlilerinin (imam, rahip vs.) istihdam edildiği gözlenmiştir. Din görevlileri rutin ziyaretlerinin yanı sıra, talep üzerine de mahpuslarla görüşebilmektedir. Görüşmeler bireysel olduğu gibi toplu görüşmelere de izin verilebilmektedir. Toplu ibadetler de mümkün olabilmektedir. Sözgelimi Hollanda'daki Müslüman mahpusların cuma namazlarını 2 grup halinde cemaatle kılmalarına izin verilmektedir.

Mahpusların dini ihtiyaçlarının karşılanması açısından, **Belçika** ve **Hollanda** uygulamalarının, Türkiye'ye örnek olabileceği düşünülmektedir.

B. Alınan Tedbirlerin Amacının Anlaşılması Açısından Sonuçlarının Sergilenmesi:

Hollanda'daki De Schie Ceza İnfaz Kurumu'nun ilk girişinde yer alan koridordaki (vitrin benzeri) camlı bölmede mahpuslardan yakalanan bazı eşyaların sergilendiği görülmüştür. Kuruma yasal olmayan yollardan gizlice sokulmuş bu eşyalar içinde çok sayıda irili ufaklı kesici ve delici aletler, dövme yapımında kullanılan elektrikli metal iğneli düzenek, anahtar vesaire

¹⁰ İlk derece mahkemesinin hakkında mahkumiyet kararı verdiği ancak mahkumiyeti üst mahkemece onaylanmamış mahpuslar hükmen tutuklu kategorisinde yer almaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

yer almaktadır. Alınan tedbirlerin somut çıktılarını göstermesi bakımından bu tür eşyaların sergilenmesinin Türkiye'deki ceza infaz kurumları tarafından örnek alınabileceği düşünülmektedir.

C. Elektronik Kelepçe Uygulaması:

Ceza infaz kurumlarında kalabalıklaşma sorunuyla karşılan pek çok ülkenin hapis cezasına alternatif olarak elektronik kelepçe uygulamasına başvurduğu bilinmektedir.¹¹ Bu ülkeler arasında yer alan **Belçika**'da mahkûmların elektronik olarak izlenmesi ilk başta radyo frekansları yardımıyla 1998 yılındaki pilot uygulamayla hayata geçmiştir. Bu uygulama 2000 yılından itibaren ise ülke genelinde yayılmıştır.¹² Diğer taraftan elektronik kelepçenin tek başına kurumlardaki kalabalıklaşmaya çare olmadığı, yine **Belçika** örneğinden anlaşılmaktadır.

Ceza infaz kurumlarında kalabalıklaşma sorunu olmayan **Hollanda** da elektronik kelepçeyi alternatif bir ceza olarak uygulamaktadır. Adalet Bakanlığı ceza infaz kurumlarına ayrılan bütçenin kısılması hedefiyle bu uygulamayı yaygınlaştırmayı planlamaktadır.¹³

Türkiye'de elektronik kelepçe uygulamasının yaygınlaştırılmasının insan haklarının gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

D. Diğer Örnek Uygulamalar:

Hollanda'da mahkûmların ıslah (rehabilitate) edilerek topluma yeniden kazandırılması hususunun sadece Adalet Bakanlığı'na düşen bir görev olarak kabul edilmediği, pek çok kamu kurumunun ve sivil kuruluşun bu hususta Bakanlıkla işbirliği içerisinde olduğu görülmüştür.

¹¹ Elektronik kelepçe uygulamasını başlatan ve bu uygulamada lider konumundaki ülke Amerika Birleşik Devletleri'dir. Bu uygulamayı yürüten diğer ülkelerin başlıcaları ise şunlardır: Kanada, İngiltere, Almanya, İsveç, Hollanda, Avusturya, Yeni Zelanda, Arjantin, İtalya, Portekiz, Tayvan ve Danimarka. Günümüzde elektronik kelepçe uygulaması küresel konum belirleme sistemi (GPS) uyduları ve mobil telefon teknolojisi ile birlikte kullanılmaktadır. Tom Stacey, *Electronic Tagging of Offenders: a Global View*, International Review of Law Computers, & Technology, Cilt 20, ss. 117-121, 2006.

¹² Ayrıntılı bilgi için bakınız: Marc, Cools; **Social Conflicts, Citizens And Policing**, Maklu Press, Antwerp, s. 78 vd., 2012.

¹³ Konuyla ilgili bir haber için bakınız: http://www.dutchnews.nl/news/archives/2013/05/judges_oppose_ministers_plan_t.php.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Hollanda'daki ıslah programının birçok yönüyle örnek alınabilecek uygulamaları barındırdığı düşünülmektedir. Bunlardan ilki mahkûmların ıslahı amacıyla *Hollanda*'da her mahkûm için psikolog ve sosyal çalışmacılar tarafından bireysel programlar geliştirilmesidir. İkinci olarak ceza infaz kurumlarındaki İş Kurumu Ofisi sayesinde, mahkûmların tahliye sonrasındaki yaşamları önceden planlanmaktadır. Bu çalışmaların olumlu meyvelerini verdiği anlaşılmaktadır. Nitekim *Hollanda* genelinde gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde suç işleme oranında kayda değer bir düşüş sağlanmıştır.

Eski hükümlülerin istihdamı için Türkiye için de benzer yapılanmaların hayata geçirilebileceği düşünülmektedir.

Belçika'daki ceza infaz kurumu kütüphanelerindeki görüntülü eserleri de kapsayan zengin içerik ve mahpusların başka kütüphanelerden kitap istemesine elveren sistem örnek alınabilecek olumlu diğer bir unsur olarak not edilmiştir.

VI. HOLLANDA POLİS MERKEZİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

1. İhsan GÜRZ'ün Ölüm Olayına İlişkin Tespit Edilen Sorunlar:

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan İhsan GÜRZ 3 Temmuz 2011 tarihinde gözaltına alınarak Ijmuiden Polis Merkezi'ne getirilmiştir. Polisler aralarında arbede gerçekleşen GÜRZ, bu arbede sonrası vefat etmiştir. Görevli savcı orantısız kuvvet kullanımı iddialarını görmezden gelerek kovuşturmayaya yer olmadığı kararını vermiştir.¹⁴

Komisyonumuz orantısız kuvvet kullanımı iddialarının görmezden gelinmesinin ve şüpheli bir vakada yargılamanın önünün kapatılmasının insan hakları açısından sakıncalarını muhataplarına aktarmıştır. Bu çerçevede Hollanda Temsilciler Meclisi Adalet Komisyonu Başkanı ve Avrupa Parlamentosu üyeleriyle ülkemizde ve Hollanda'da gerçekleştirilen temaslarda konu gündeme getirilmiştir. GÜRZ'ün vefat ettiği Ijmuiden Polis Merkezi'ne heyet tarafından gerçekleştirilen incelemeyle, Komisyonumuzun olayın takipçisi olduğu teyit edilmiştir.

¹⁴ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluğu Başkanlığı Hollanda Bilgi Notu, s. 16, 2013.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Gerçekleştirilen incelemede GÜRZ'ün vefatı hakkında tespit edilen başlıca sorunlar şu şekildedir:

- A. GÜRZ'ün sağlık sorunları sebebiyle vefat ettiği belirtilmekle birlikte, sağlık durumuna ilişkin gözaltı öncesi herhangi bir doktor kontrolü raporu mevcut değildir.¹⁵ Hollandalı yetkililer Türkiye'deki uygulamanın aksine, gözaltına alınan kişilerin nezarethanelere girişinde ve çıkışında talepleri olmaksızın rutin bir şekilde kontrol gerçekleştirmediğini belirtmiştir. Doktor kontrolü eksikliğine rağmen, ölüm olayından şüphe duyulmaması anlaşılabilir değildir.
- B. Özel hayata saygının gereği olarak Hollanda'daki nezarethanelerin kamerayla izlenmesinin mümkün olmadığı bilgisi edinilmiştir. Ancak yaşam hakkı ihlalinin oluşması ihtimalinin bulunduğu bir yerde, özel hayata saygı ilkesinin kayda değer bir gerekçe olmadığı düşünülmektedir. Bu nedenle olayı aydınlatılacak mahiyetteki kamera kayıtlarının bulunmaması bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.
- C. İnceleme sonrasına ait güncel bir gelişme olarak, uzun uğraşlar neticesinde, GÜRZ'ün ölüm olayına karışan 10 polis memuru ile bir doktorun 16 Ekim 2013'te yargılanmaya başlayacağı bilgisi edinilmiştir.¹⁶ Pek çok şüphe ve iddianın olduğu bir konuda yargının erken harekete geçmemesi yargı açısından eleştirilecek bir husustur. Diğer taraftan başlayacak sürecin olayın tüm yönleriyle aydınlatılmasına ve varsa suçluların cezalandırılmasına hizmet etmesi ümit edilmektedir.

2. Türkiye ile Bazı Uygulama Karşılaştırmaları:

- Türkiye'de hâkim önüne çıkarılma süresi 24 saat iken, Hollanda'da kamu savcısına çıkarılma süresi 3 gündür. Kişinin hâkim önüne çıkarılması ise, 6 günü bulabilmektedir.
- Nezarethaneler Türkiye'de demir parmaklıklı ve kameralıyken, Hollanda'da hücreyi andırmakta ve kamerasızdır.

¹⁵ Hollanda'da gözaltına alınan bireylerin "kısıtlı bütçe" nedeniyle sağlık kontrolü zorunlu değildir.

¹⁶ Konuyla ilgili ayrıntılı bir gazete haberi için bakınız: http://www.zaman.com.tr/gundem_turk-aile-gozaltinda-olen-ogullari-icin-hukuk-savasinda_2126708.html, [Erişim Tarihi: 02.09.2013].

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU**

TBMM İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

Belçika ve Hollanda'daki ceza infaz kurumu ve polis merkezlerinde gerçekleştirilen inceleme sonucu hazırlanan Rapor ve imza cetveli ekte sunulmuştur. 10.10.2013

Ayhan Sefer ÜSTÜN
Sakarya Milletvekili
İnsan Haklarını İnceleme
Komisyonu Başkanı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

İMZA CETVELİ

Konu: Belçika Ceza İnfaz Kurumları İle Hollanda Ceza İnfaz Kurumu ve Kolluk Uygulaması İnceleme Raporu

Başkan Ayhan Sefer ÜSTÜN Sakarya Milletvekili	
Üye Hamza DAĞ İzmir Milletvekili	Üye Mustafa ERDEM Ankara Milletvekili

Komisyon raporlarına, <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/index.htm> adresinden ulaşabilirsiniz.

Adres: TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 06543 Bakanlıklar-ANKARA

Tel: 0 312 420 5406 – 420 53 99 **Faks:** 0 312 420 53 94

E-posta: insanhaklari@tbmm.gov.tr